

Rapport

om hur klimatförändringen påverkar
JHL:s yrkesbranscher

#framtidensjhl

Aula Research Oy

20.4.2021

Aula Research Oy

20.4.2021

Innehåll

Inledning	4
1 JHL:s yrkesbranscher möter många gemensamma förändringar	4
Offentlig sektor: Vägvisare i klimatarbetet	4
Klimatförändringen är orättvis: Ojämn fördelning av negativa effekter	4
Rättvisa och jämlikhet i klimatförändringens tid: Rättvis omställning	5
Gröna kollektivavtal: Vad kan arbetsmarknadsparterna göra?	5
Delaktighet: Hur kan de anställda påverka med sina val?	5
Kompetens: Klimatförändringen skapar branschöverskridande kompetensbehov	6
Arbetsförhållanden och välbefinnande i arbetet: Det förändrade klimatet påverkar inomhus- och utomhusarbetet	6
2 De branschspecifika effekterna av klimatförändringen i arbetslivet	6
Social- och hälsovårdsbranschen.....	7
Kosthåll och rengöring.....	7
Pedagogik och handledning	7
Informationsarbete och administration.....	8
Teknik- och trafikbranschen	8
Säkerhetsbranschen	8

Aula Research Oy

20.4.2021

Inledning

På JHL:s uppdrag genomförde Aula Research en rapport om hur klimatförändringen påverkar de anställda som JHL representerar och fackrörelsens verksamhet. Rapporten är avsedd att vara ett verktyg som tillämpar teoretisk forskningslitteratur som gäller klimatförändringen så konkret som möjligt på vardagen för JHL:s medlemmar. Vid sidan av litteraturöversikten fick man genom expertintervjuer mer information om klimatförändringens effekter på de anställda.

Rapporten innehåller flera praktiska exempel som hjälper att identifiera skalan på problemen samt att utveckla lösningar. Rapporten granskar hur klimatförändringen påverkar arbetslivet ur perspektivet på JHL:s sex yrkesbranscher:

- Social- och hälsovårdsbranschen
- Kosthåll och rengöring
- Pedagogik och handledning
- Informationsarbete och administration
- Teknik- och trafikbranschen
- Säkerhetsbranschen

Den här sammanfattningen går igenom de viktigaste effekterna av klimatförändringen, som kommit fram i litteraturöversikten och på expertintervjuerna, på JHL:s branscher.

1 JHL:s yrkesbranscher möter många gemensamma förändringar

Även om de yrkesbranscher som JHL representerar skiljer sig mycket från varandra, hittade man under utredningens gång många risker eller förändringstryck som klimatförändringen orsakar. Dessa påverkar flera eller alla yrkesbranscher samtidigt.

Offentlig sektor: Vägvisare i klimatarbetet

Klimatförändringen påverkar inte enbart enskilda människor eller branscher. Hela det finländska samhället genomgår förändringar till följd av klimatförändringen. Dessutom är klimatförändringen ett utmanande fenomen, eftersom den drivs av människornas agerande, och dess orsaker och konsekvenser går inte hand i hand: klimatutsläpp på ett ställe kan påverka ett annat ställe. Av den anledningen förväntas den offentliga sektorn, som utgör samhällets strukturer och spelregler, ta en ledande roll vid bekämpningen av klimatförändringen och anpassningen till den.

Det här klimatledarskapet avspeglas i vardagen för JHL:s anställda på så sätt att man söker utsläppsminskningar i alla funktioner inom den offentliga sektorn. Till exempel klimateffekterna vid offentlig upphandling av varor, tjänster och byggarbeten kommer i fortsättningen att tas i beaktande. Dessutom vidtar man klimatåtgärder med hjälp av dagliga val, såsom genom att minska förbrukningen av vatten, el och värme. I praktiken styrs klimatarbetet på offentlig sektor av närhetsprincipen: det lönar sig att vidta klimatåtgärder med så låg byråkrati som möjligt, lokalt och nära de anställda.

Klimatförändringen är orättvis: Ojämn fördelning av negativa effekter

Klimatförändringen för med sig både direkta (bl.a. hetta) och indirekta (bl.a. sjukdomar) negativa effekter som inte fördelar sig jämt mellan olika människogrupper i samhället. Anledningen till den ojämna fördelningen av negativa effekter är vanligtvis att alla inte har en lika bra förmåga att förbereda sig på dessa effekter: till exempel bristfällig fysisk förmåga (bl.a. seniorer), bristfälliga finansi-

Aula Research Oy

20.4.2021

ella resurser (bl.a. mindrebemedlade) eller bristande sociala skyddsnät (bl.a. hemlöshet) förhindrar människor från att förbereda sig på klimatrisker. I de flesta fall drabbar klimatriskerna dem som redan är missgynnade. Därför kan klimatförändringen förvärra ojämlikhet.

Dessutom är klimatförändringen både en köns- och generationsfråga. Kvinnor förväntas lida av klimatförändringens konsekvenser mer än män. Detta har delvis att göra med biologiska skillnader och delvis med den ojämna könsfördelningen inom branscherna. Dessutom minskar dagens klimatutsläpp morgondagens välbefinnande. Därför är klimatförändringen också en generationsfråga.

Rättvisa och jämlikhet i klimatförändringens tid: Rättvis omställning

Också i Finland finns det branscher vars nuvarande verksamhet inte är hållbar med tanke på klimatet. Förr eller senare måste verksamheten i de här branscherna (bl.a. energiutvinning av torv) begränsas av klimatorsaker, vilket leder till försvinnande jobb. Det här betyder att omställningen till ett klimathållbart samhälle också för med sig "förlorare". I Finland syftar rättvis omställning särskilt på att vårt socialskyddssystem tryggar den grundläggande utkomsten och möjligheterna till om skolning för dem som förlorar sina jobb till följd av klimatförändringen. Principerna för rättvis omställning kräver också att de anställda och fackförbunden får påverka planeringen av klimatåtgärder.

Gröna kollektivavtal: Vad kan arbetsmarknadsparterna göra?

Med avtal och lagar fastställer man arbetsvillkoren och miljöfrågorna i Finland – men vid olika bord. Med gröna kollektivavtal syftar man på att arbetstagare och arbetsgivare tillsammans skulle förhandla om arbetsvillkor och utsläppsminskningar. Sådana här gröna kollektivavtal är en vinn-vinn-situation för båda avtalsparterna, eftersom välbefinnande i arbetet, en ökning i arbetets produktivitet och klimatåtgärderna stöder varandra. Enligt prognosen kommer gröna kollektivavtal att bli mer allmänna under de kommande åren, även om det inte alltid kommer att vara enkelt att förhandla fram dem. I praktiken kan man anta att klimatfrågorna blir en del av den finländska avtalskulturen, både lokalt och nationellt då man kommer överens om arbetsvillkoren.

Gröna kollektivavtal betonar det ömsesidiga förtroende som arbetsmarknadsparterna har för varandra. Den ideala arbetsfördelningen innebär att de anställda observerar hurdana brister som finns i vardagen och arbetsprocesserna samt hur klimatutsläppen kan minskas. Efter det förbinder sig arbetstagaren till att åtgärda observationerna. Statens roll är att sätta ramar samt att stöda både arbetstagare och arbetsgivare.

Delaktighet: Hur kan de anställda påverka med sina val?

De anställda kan delta i bekämpningen av klimatförändringen, både på sina arbetsplatser och som konsumenter, genom att göra klimativänliga initiativ och val. Då de anställda är delaktiga i klimatåtgärderna på arbetsplatsen, hjälper det att fastställa de bästa möjliga åtgärderna. De anställda har information om och synpunkter på de brister som finns på gräsrotsnivå på arbetsplatserna. Idéer, observationer och vaksamhet då det gäller till exempel uppvärmning, avkylning, kvaliteten av inneluften och fungerande återvinning bidrar till en mer klimativänlig arbetsplats.

Då de anställda är delaktiga, blir också klimatåtgärderna mer acceptabla. Delaktighet i sig är väldigt viktigt, även om de klimatåtgärder som vidtas på en arbetsplats skulle vara mycket små. Delaktighet ökar olika människors och parters förståelse för varandra, också i klimatärenden. Klimatförändringen väcker olika känslor hos människor. Det lönar sig att vända de här känslorna till aktivitet, deltagande och påverkan. Bekämpningen av klimatförändringen kräver snabba och betydande beslut på alla forum, från lokalt beslutsfattande till enskilda arbetsplatser. Det gäller att

Aula Research Oy

20.4.2021

samtidigt agera snabbt men också förstärka den gemensamma debatten och förståelsen samt förhindra extrema åsikter. Annars kan man inte vidta de här åtgärderna.

Kompetens: Klimatförändringen skapar branschöverskridande kompetensbehov

I flera branscher skapar klimatförändringen specifika kompetensbehov. Många kompetensbehov som orsakas av klimatförändringen är ändå allmänna arbetslivs- och meta-kunskaper som inte enbart behövs i vissa branscher.

Ett betydande kompetensbehov ur perspektivet på en enskild anställd är förmågan att begripa helheten och förstå hur komplex klimatförändringen är. Vad handlar klimatförändringen om? Varför måste vi bekämpa den och varför är det så svårt att göra det? Nyckelfrågan är att förstå hur ens eget jobb kan förknippas med den större helheten av klimatförändringen. Då är det också lättare att förstå och acceptera varför det kan förekomma ändringar i det egna jobbet till följd av klimatförändringen eller bekämpningen av den. De förändrande kompetensbehoven i branscherna kräver också att individen har en förmåga och vilja att ta till sig ny information samt nya slags arbetsmetoder och verktyg.

Klimatförändringen väcker olika känslor hos människor. Vissa blir frustrerade av eller rädda för den osäkerhet som klimatförändringen orsakar, medan andra blir intresserade av att förbereda sig på den. Det är en konst att lära sig att hantera de känslor som klimatförändringsrelaterad osäkerhet orsakar.

Arbetsförhållanden och välbefinnande i arbetet: Det förändrade klimatet påverkar inomhus- och utomhusarbetet

Klimatförändringen har en genomgripande effekt på både inomhus- och utomhusarbetet. Om man inte förbereder sig på klimatförändringen, kommer konsekvenserna enligt forskning att vara negativa med tanke på arbetsförhållanden, välbefinnande i arbetet och arbetseffektivitet.

De direkta effekterna av klimatförändringen på väderförhållandena och de åtgärder som man vidtar för att bli förberedd på och bromsa klimatförändringen påverkar byggande, designlösningarna för arbetsutrymmen och inomhusmiljöer, materialval, användningen av byggnader och arbetsutrymmen samt underhåll och reparation. Inomhus kan till exempel obekväma värme och ineluftsproblem som orsakas av CO₂-utsläpp bli mer allmänna. Enligt forskning har de ändringar i väderförhållandena som hänför sig till klimatförändringen direkta negativa effekter på fysisk och psykisk hälsa samt på arbetets produktivitet. Klimatförändringen har också indirekta effekter på byggnader. Till exempel kan det förekomma fler störningar i distributionen av el och vatten. Detta kan ha en ännu mer negativ inverkan på välbefinnande i arbetet.

I utomhusarbete blir det mer allmänt med extrema väderförhållanden samt med växt-, djur- och vattenburna sjukdomar. I det finländska klimatet ökar temperaturerna och det blir mer regnigt, fuktigt och blåsigt. Snötäcket och tjälen minskar också. Om arbetsprocesserna, kläderna och verktygen inte är lämpliga för förhållandena, avspeglas effekterna direkt i välbefinnande i arbetet, arbetssäkerheten och effektiviteten.

2 De branschspecifika effekterna av klimatförändringen i arbetslivet

JHL representerar många slags yrkesbranscher. Därför kunde man hitta många skillnader mellan branscherna i hur klimatförändringen påverkar dem.

Aula Research Oy

20.4.2021

Social- och hälsovårdsbranschen

Inom social- och hälsovårdsbranschen kommer antalet patienter och klienter att öka till följd av klimatförändringen. Behovet av social hjälp ökar hos dem som är i mest sårbar ställning, eftersom klimatförändringen har den största inverkan på dem. Inom hälsovårdsbranschen å sin sida ökar antalet patienter bl.a. eftersom det blir vanligare med hetta, olyckor, sjukdomar och psykiska störningar. Om inga klimatåtgärder vidtas, kommer arbetet inom social- och hälsovården att utgöra en större belastning till följd av en ökande arbetsbörda och sämre arbetsförhållanden. Störningar i grundläggande infrastruktur (vatten, trafik, energi) samt omfattande klimatflyktingströmmar identifierades som de största klimatriskerna inom social- och hälsovården. Inom social- och hälsovården kräver klimatåtgärderna och förebyggande av klimatrisker att man satsar på personalen, fastigheter och apparater.

Kosthåll och rengöring

De mest konkreta effekterna av klimatförändringen i kosthållsbranschen är koständringar i en mer växtbaserad riktning och minskningen av matsvinn.

Det råder inget tvivel om att det är klokt att övergå till en växtbaserad kost om man vill bekämpa klimatförändringen. Det här temat har behandlats omfattande. Övergången till en mer växtbaserad kost kommer också att avspeglas i arbetet i kosthållsbranschen, eftersom offentliga mattjänster har en betydande storlek och de nationella hälsorekommendationerna påverkar hurdana måltider de här tjänsterna erbjuder. Att laga olika sorters mat kräver eventuellt att man lär sig nytt, men möjligtvis också anpassning: kost är en del av människornas identitet. Att göra ändringar i det kräver förståelse, och attityderna måste också ändras.

Kosthållstjänsterna producerar 78 miljoner kilo livsmedelsavfall årligen. En betydande del av det har varit på matlinjerna eller har lagats för dem. Då man minskar matsvinnet kommer det att avspeglas ännu mer i de olika faserna av arbetet i kosthållsbranschen, särskilt i planering.

Antagligen är klimatförändringens effekter på sysselsättningen i kosthålls- och rengöringsbranschen tämligen små och indirekta i sin helhet. I rengöringsbranschen påverkar klimatförändringen arbetsverktygen, medlen och materialen. Effekterna på arbetsförhållandena och välbefinnandet för de anställda inom rengöringsbranschen har mycket att göra med hur byggnader reagerar på det förändrade klimatet.

Pedagogik och handledning

I arbetet mot klimatförändringen har pedagogik- och handledningsbranscherna en extremt central men undervärderad roll. I sista hand är pedagogik och handledning de bästa metoderna då man vill öka medvetenhet om klimatet, ändra attityder samt svara på de ändringar i kompetensbehov som uppstår ur klimatförändringen. Framför allt möjliggör alltså pedagogik- och handledningsbranschen de ändringar som ett klimathållbart samhälle är tvungen att göra. Dessutom kan pedagogik och handledning förknippas med klimaträttvisa. De anställda inom branscherna hjälper till exempel arbetslösa att hitta nytt arbete (rättvis omställning) och ger unga generationer kunskaper för framtiden (rättvisa mellan generationerna). De mest synliga ändringarna för de anställda inom de här branscherna är ändringarna i läroplanerna och läromaterialen. Innehållet av pedagogik och handledning förändras inte av sig själv. Proffsen i dessa branscher måste få tillräckligt med utbildning och arbetstid för att tillägna sig den klimatkompetens som de behöver för att fostra och handleda.

Aula Research Oy

20.4.2021

Informationsarbete och administration

Inom informationsarbete och administration varierar förhållandet till klimatförändringen. Såsom med andra inomhusjobb, beror klimatförändringens effekter på arbetsförhållandena inom informationsarbete och administration i hög grad på hur arbetsutrymmena reagerar på förändrade väderförhållanden.

Det finns endast lite forskningsinformation om det direkta förhållandet mellan bibliotek och klimatförändringen, men biblioteken har sin roll t.ex. som informationsleverantörer för pedagogik, forskning och undervisning. Däremot i ICT-branschen är klimatförändringens effekter betydande: Branschen kan utveckla lösningar på bekämpningen av klimatförändringen. Å andra sidan måste branschen minska på sin egen klimatbörda. Båda faktorerna kan påverka arbetsuppgifterna.

Teknik- och trafikbranschen

Inom teknik- och trafikbranschen granskades trafik, fastigheter, vattenförsörjning, skogsbranschen och energiproduktion separat. I situationer där övergången till nya produktionsmetoder kräver betydande ändringar på arbetsplatser, såsom inom energiproduktion, är det skäl att särskilt beakta kompetensutveckling och kontinuiteten i anställningsförhållanden. Inom alla branscher uppstår klimatförändringens effekter i grund och botten ur ändringar i temperatur och fuktighet. I flera produktionsanläggningar inom teknikbranschen ökar risken för funktionsstörningar. Dessutom blir distributionen av producerade grundbehov (bl.a. vatten, värme, el, trafik) instabil, eftersom extrema väderfenomen är en allt större börda för distributionsnätverken. I framtidens väderförhållanden kommer också livslängden för infrastrukturen i teknik- och trafikbranschen (byggnader, vägar) att bli kortare. Inom teknik- och trafikbranschen bygger klimatåtgärderna och förebyggande av klimatrisker på investeringar. Investeringarna behövs både för att reparera och uppdatera infrastrukturen i branscherna, men också för att anskaffa nya tekniska lösningar. Det är nödvändigt att investera inom branscherna, eftersom riskerna för funktionsstörningar gäller alla: var och en av oss behöver vatten, värme, el och trafik varje dag.

Säkerhetsbranschen

Klimatförändringen påverkar säkerheten på många sätt. En del effekter, såsom vanligare extrema väderförhållanden, är direkta. En del å sin sida är gränsöverskridande effekter från resten av världen, såsom frågor som hänför sig till energisäkerhet och migration.

Troligen kommer arbetsmängden att öka i alla slags jobb inom säkerhetsbranschen. Både de direkta och indirekta effekterna av klimatförändringen avspeglas i arbetets innehåll, kompetensbehoven och efterfrågan inom branschen. Extrema väderförhållanden ändrar arbetsuppgifterna, ofta i en farligare riktning: markbränder, översvämningar och andra naturkatastrofer blir vanligare. Olyckor kommer att utgöra en ännu större arbetsbörda. De ändrade arbetsuppgifterna kräver en ny sorts kompetens i många yrken inom säkerhetsbranschen, från nödcentraloperatörer till räddningsmän. Det är svårt att förutse hur polisernas och väktarnas arbete förändras till följd av klimatförändringen. Förändringarna beror på de sociala och politiska konsekvenser som klimatförändringen har.

Arbetet i säkerhetsbranschen är meningsfullt, men i och med klimatförändringen blir det också farligare. Arbetssäkerheten och välbefinnande i arbetet blir ännu viktigare.

För mer information om rapporten, kontakta:

Anna Malinen
Specialsakkunnig

Förbundet för den offentliga sektorn och
välfärdsområdena JHL

Aula Research Oy

20.4.2021

anna.malinen@jhl.fi

Juha Vekkilä

Verkställande direktör

Aula Research Oy

juha.vekkila@aularesearch.fi